

**VALTIOVARAINVALIOKUNNAN
LAUSUNTO 30/2004 vp**

Valtioneuvoston selonteko turvallisuus- ja puolustuspolitiikasta 2004

Puolustusvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 1 päivänä lokakuuta 2004 lähettäessään valtioneuvoston selonteon turvallisuus- ja puolustuspolitiikasta 2004 (VNS 6/2004 vp) puolustusvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi samalla määrännyt, että valtiovarainvaliokunnan on annettava asiasta lausuntonsa puolustusvaliokunnalle.

Jaostovalmistelu

Asia on valmisteltu valtiovarainvaliokunnan turvallisuus- ja puolustusjaostossa.

Asiantuntijat

Valiokunnassa asiaa käsiteltäessä ovat olleet kuultavina

- apulaisosastopäällikkö Anne Sipiläinen, ulkoasiainministeriö
- kansliapäällikkö Matti Ahola, osastopäällikkö Eero Lavonen, talousjohtaja Timo Norbäck ja komentajakapteeni Misa Kangaste, puolustusministeriö
- neuvotteleva virkamies Seija Kivinen, valtiovarainministeriö.

Turvallisuus- ja puolustusjaostossa ovat olleet kuultavina

- puolustusministeri Seppo Kääriäinen, kansliapäällikkö Matti Ahola, kaupallinen neuvos Arto Koski, talousjohtaja Timo Norbäck, osastoesiupseeri Jyri Saanio ja erityisavustaja Jari Partanen, puolustusministeriö

- eversti Esko Hasila, eversti Sakari Honkamaa, suunnittelupäällikkö Raimo Jyväsjärvi ja everstiluutnantti Pekka Toveri, Pääesikunta
- kommodori Hanno Strang, Merivoimien esikunta
- prikaatikenraali Pekka Tuunanen, Ilmavoimien esikunta
- eversti Keijo Suominen, Itäisen maanpuolustusalueen esikunta
- prikaatikenraali Paavo Kiljunen, Pohjoisen maanpuolustusalueen esikunta
- kommodori Veli-Jukka Pennala, Saaristomeren meripuolustusalue
- prikaatikenraali Jan Laukka, Helsingin sotilasläänin esikunta
- lippueamiraali Bo Österlund, Turun ja Porin sotilasläänin esikunta
- kommodori Hannu Luukkonen, Vaasan sotilasläänin esikunta
- eversti Kari Janhunen, Ilmasotakoulu
- everstiluutnantti Kari Hautasaari, Haapajärven asevarikko
- everstiluutnantti Timo Laine, Keuruun pioneerivarikko
- eversti Timo Rotonen ja everstiluutnantti Antti Arpiainen, Helsingin ilmatorjuntarykmentti
- eversti Harri Ohra-Aho, Pohjois-Karjalan Prikaati
- eversti Markku Aherto, Porin Prikaati
- eversti Markku Riittinen, Savon Prikaati
- prikaatin komentaja, eversti Jukka Haaksiala, Tykistöprikaati

- kaupunginjohtaja Paavo Karttunen, Kankaanpään kaupunki
- kaupunginjohtaja Lasse Mäkinen, Kauhavan kaupunki
- kunnanjohtaja Kari Kähkö, Kontiolahden kunta
- kunnanjohtaja Jean-Mikael Öhman, Korpoo kunta
- apulaiskaupunginjohtaja Eero Kaitainen, Mikkelin kaupunki
- kunnanjohtaja Jari Rantala, Säkylän kunta
- kunnanjohtaja Hannu Joensivu, Tuusulan kunta
- johtaja Markku Lakomaa, Patria Oyj
- toimitusjohtaja Pasi Niinikoski, EURENCO Vihtavuori Oy
- toimitusjohtaja Jan Koivurinta, Nammo Lapua Oy
- puheenjohtaja Marja-Leena Karekivi, Maanpuolustuksen Henkilökuntaliitto MPHL ry
- puheenjohtaja Juha Masalin, Merivartioliitto ry
- pääluottamusmies Mikko Äikäs, Päälystöliitto ry
- pääluottamusmies Markku Pietikäinen, Rajavartioliitto ry
- puheenjohtaja Petteri Leino, Sotilasammattiliitto SoAL ry
- puheenjohtaja Pekka Kouri, Upseeriliitto
- sopimussihteeri Jorma Viiala, Valtion ja erityispalvelujen ammattiliitto VAL ry.

VALTIONEUVOSTON SELONTEKO

Turvallisuus- ja puolustuspoliittinen selonteko 2004 on valtioneuvoston peruslinjaus, joka asettaa Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan toimintalinjan periaatteet ja tavoitteet sekä tarjoaa kehyksen sen toimeenpanolle eri sektoreilla. Puolustusvoimien kannalta selonteon keskeinen tarkoitus on kuvata 2010-luvun puolustusjärjestelmä, sen edellyttämät kehittämisohjelmat ja kehittämisen edellyttämät resurssit.

Puolustusvoimien ydintehtävänä säilyy kyky puolustaa Suomen omaa aluetta ja omia kansalaisia sotilaallista hyökkäystä tai sen uhkaa vastaan. Puolustusvoimat osallistuu myös kansainväliseen kriisinhallintatoimintaan, mikä

edellyttää entistä parempaa valmiutta, varustusta sekä erikoiskoulutusta.

Suomen puolustus perustuu yleiseen asevelvollisuuteen ja uudistuvaan alueelliseen puolustusjärjestelmään. Puolustusvoimien sodan ajan vahvuus supistetaan vuoden 2008 alkuun mennessä 350 000 henkilöön, jolloin maavoimien vahvuudeksi jää noin 285 000, merivoimien vahvuudeksi noin 30 000 ja ilmavoimien vahvuudeksi noin 35 000 sotilasta.

Selonteon mukaan puolustusministeriön hallinnonalan määrärahat mitoitetaan vuosien 2005—2008 menokehyksen mukaisesti. Sama reaalin taso säilytetään vuosina 2009—2012.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Yleistä

Valtiovarainvaliokunta keskittyy tässä lausunnossaan tarkastelemaan selontekoa ennen muuta sotilaallisen puolustuksen voimavarojen osalta. Tarkastelua on huomattavasti vaikeuttanut se,

ettei tämänkertainen selonteko kahdesta aiemmasta poiketen sisällä erillisiä rahoituskehyksiä. Nämä on korvattu edellä todetulla ylimalkaisella maininnalla hallinnonalan määrärahojen mitoitukselta vuosien 2005—2008 menokehyksen mukaisesti. Valtiontalouden kehykset tälle ajanjaksolle ovat valiokunnan tiedossa. Selonteon aikajänne ulottuu kuitenkin vuoteen 2012

saakka. Vuosien 2009—2012 rahoituskehyksistä ainoa tieto selonteossa on se, että tarkoitus on säilyttää sama reaalin tasoinen kehyskaudella 2005—2008.

Valtiovarainvaliokunta ei ole myöskään asiantuntijakuulemisissa saanut sellaista lisäinformaatiota, jonka perusteella sillä olisi pitäviä edellytykset arvioida sitä, missä määrin sotilaallisen puolustuksen voimavarat selonteon kattamana aikajaksona riittävät tulevista haasteista selviämiseen.

Puolustusvoimien rationalisointitoimenpiteet

Vuoden 1997 selonteossa käynnistettyä ja vuoden 2001 selonteossa tarkennettua puolustusvoimien rakennemuutosta on tarkoitus jatkaa. Rationalisoinnin tavoitteena on vuosina 2005—2007 tasapainottaa toimintoja painopisteyttämällä, mikä tarkoittaa käytännössä lyhytaikaisia säästöjä, sekä rakennemuutosta ennakoiduilla toimenpiteillä. Vuosina 2008—2012 tavoitteena on saada rakenteellisilla muutoksilla vähintään keskimäärin 50 miljoonan euron vuotuiset säästöt nykytasoon verrattuna. Keskeiset rationalisointitoimenpiteet kohdistuvat koko tänä ajanjaksona vuoteen 2012 saakka johtamis- ja hallintojärjestelmään (JOHA), merivoimien rannikkojoukoihin sekä maavoimien materiaalitointoihin ja koulutusorganisaatioon.

Uuden joukkokokoonpanon ja uudistetun alueellisen puolustuskonseptin mukainen esikuntien tarve on nykyisen 87 sijasta 1.1.2008 käyttöön otettavassa uudessa JOHAssa 49. Jo rauhan aikana toimivien esikuntien määrä laskee 24:stä 17:ään. Suurimmat muutokset tehdään maavoimissa, jonka koulutusorganisaatio muutetaan vastaamaan varusmieskoulutuksen mukaista tarvetta. Tässä otetaan huomioon myös ikäluokkien pieneneminen 2010-luvulla.

Merivalvonta on tarkoitus järjestää nykyistä keskitetympään, ja kiinteän rannikkotyöstön rationalisointia jatketaan vuoden 2001 selonteon mukaisesti. Selonteon kustannusvaikutusten arviointi on merivoimienkin osalta ollut suunnittelun alkuvaiheessa vielä vaikeaa. Turun rannikkopatteriston lakkauttamisen ja eräiden

linnakkeiden alasajon kustannussäästöjä voidaan tässä vaiheessa arvioida vain kiinteiden kustannusten osalta. Nämä tulisivat valiokunnan saaman selvityksen mukaan olemaan vuonna 2006 runsaat 1,2 miljoonaa euroa, vuosina 2007 ja 2008 vuositasona runsaat 2,5 miljoonaa euroa ja vuonna 2009 runsaat 2,8 miljoonaa euroa. Lopulliset kustannusvaikutukset riippuvat merivoimille selonteon täytäntöönpanovaiheesta annettavasta tarkemmasta ohjauksesta. Valiokunta toteaa, että jo pelkästään merivoimien esikunnan vaatimien tilojen kunnostaminen Turkuun tulee esitetyn arvion mukaan maksamaan noin 21,5 miljoonaa euroa. Selonteon toimeenpanoon on tarkoitus ryhtyä merivoimissa etupainotteisesti.

Rationalisointitoimenpiteet eivät sanottavasti koskisi ilmavoimia eräistä rauhan ajan organisaation muutoksista huolimatta. Ilmapuolustuksen kehittäminen olisikin tarkoitus olla eräs vuosien 2005—2012 painopisteistä. Tämä näkyy sekä tilannekuvan luonnissa että maavoimien ilmatorjunnan ja ilmavoimien hävittäjäkaluston kehittämisessä.

Materiaalihallinnossa rationalisointitoimet merkitsisivät painetta ennen muuta maavoimien varikoita kohtaan. Valiokunnan saaman arvion mukaan toiminnallinen tarve maavoimissa on noin 10 varikkoa, kun niitä nyt on 15. Maavoimien varastoalueita on nykyään 65, kun uuden sodan ajan vahvuuden edellyttämän sotamateriaalin mukaisen todellisen tarpeen vuonna 2012 arvioidaan olevan noin 30. Saadun selvityksen mukaan rationalisointi ei välttämättä merkitse toimintojen lopettamista useilta paikkakunnilta, mutta toimintaa tehostetaan yhdistämällä eri varikoiden hallintoa ja toimintoja vaihteittain.

Sen sijaan koulutusorganisaatiota rationalisoitaessa riittävät säästöt voidaan valiokunnalle annetun selvityksen mukaan saavuttaa vain lopettamalla kokonaisia toiminnallisia yksiköitä. Säästötoimenpiteitä vaikeuttaa se, että säästöjä on jo aiempina vuosina haettu supistamalla toimintoja ja resursseja läpi koko organisaation. Koulutusorganisaatio tuottaa sodan ajan joukkoja tällä hetkellä 22 joukko-osastossa. Tehty-

jen suunnitelmien mukaan joukot voidaan tuottaa pienenevien ikäluokkien ja joukkotuotannon tarpeiden mukaan vuodesta 2008 alkaen 20:ssä ja vuodesta 2012 alkaen 18 joukko-osastossa. Käytännössä tämä siis tarkoittaa kahden joukko-osaston lakkauttamista vuoteen 2008 mennessä ja lisäksi vielä kahden muun joukko-osaston lakkauttamista vuonna 2012. Näitä ei ole yksilöity selonteossa. Valiokunta pitää tärkeänä, että puolustusvaliokunta sisällyttää mietintöönsä kannan, jonka mukaan joukko-osastojen lakkauttaminen tuodaan vielä erikseen eduskunnan asianomaisten valiokuntien arvioitavaksi siinä vaiheessa, kun siitä on konkreettinen esitys.

Rajavartiolaitoksen varusmieskoulutus on selonteon mukaan tarkoitus keskittää kahteen koulutuskeskukseen. Tämä on seurausta rajajoukkojen nykyisen sodan ajan vahvuuden vähentämisestä noin 14 000 sotilaalla vuoden 2008 loppuun mennessä, jolloin vahvuudeksi jäisi noin 8 500 sotilasta. Valiokunta katsoo, että Rajavartiolaitoksen varusmieskoulutuspaikkakunnat ja niiden määrä vuoden 2008 jälkeen tulee ottaa tarkasteltavaksi koordinoitusti puolustusvoimien vastaavien ratkaisujen kanssa.

Kaavaillut säästötoimenpiteet merkitsisivät myös kertausharjoitusvolyymin supistamista sekä pääsotaharjoitusten ja muiden suurten harjoitusten lykkäämistä tai peruuttamista tai leikkausta muista toiminnoista. Kertausharjoituksissa on tavoitteena kouluttaa vuosittain noin 25 000—30 000 henkilöä. Kuluvana vuonna reserviläisiä voidaan kouluttaa kertausharjoituksissa noin 35 000 henkilöä.

Osa säästöistä on tarkoitus aikaansaada erilaisten kumppanuushankkeiden kautta. Näitä koskevat pilotointihankkeet ovat saadun selvityksen mukaan vielä meneillään. Eduskunta edellytti kuluvan vuoden talousarvioesityksen käsittelyn yhteydessä, että puolustushallinnon kumppanuusohjelma tuodaan pilotointivaiheen jälkeen vielä erikseen eduskunnan arvioitavaksi. Valiokunnan saamien laskelmien mukaan kumppanuuden olisi tuotettava vuosina 2008—2012 vuositasolla 5—25 miljoonaa euroa; muussa tapauksessa vastaava säästö on saavutettava

lyhytaikaisilla toimenpiteillä säatelemällä toiminnan volyyymiä.

Myös kiinteistövuokriin kaavaillaan saatavan säästöä supistuvan tilatarpeen kautta. Laskelmien mukaan johtamis- ja hallintojärjestelmän muutokset ja kahden joukko-osaston lakkauttaminen tuottavat kiinteistövuokriin vuodesta 2008 lähtien 4,4 miljoonan euron ja merivoimien rationalisointi 1,2 miljoonan euron säästöt vuodessa. Kahden joukko-osaston lakkauttaminen edelleen vuonna 2012 nostaa kiinteistövuokrien yhteissäästöt vuositason korkeintaan 10 miljoonaa euroon. Huomattakoon, että puolustusvoimien materiaalilaitoksen rationalisointi ei tuota säästöjä kiinteistömenoissa.

Saadun selvityksen mukaan noin 10 prosenttia puolustusvoimien henkilöstöstä ja noin 9 prosenttia määrärahoista on enemmän tai vähemmän kiinni tietohallinnossa. Myös tällä osalla on todettu tarpeelliseksi hakea strategisia kumppaneita. Tästä mahdollisesti saatavat säästöt eivät ole valiokunnan tiedossa.

Kaiken kaikkiaan on valtiovarainvaliokunnan mielestä nähtävissä, että rationalisointitoimenpiteistä saatavat säästöt jäävät kokonaisvolyyymiin nähden varsin pieniksi. Toimet ovat kuitenkin välttämättömiä, koska merkittävää lisäpanostusta kehittämissuunnitelmiin ei ole tiedossa. Jo pelkästään henkilöstön osalta näihin kehittämissuunnitelmiin on kohdennettava vuoteen 2012 mennessä noin 500 henkilötyövuotta. Pysyvät säästöt henkilöstömenoissa edellyttävät selonteon mukaan noin 1 200 henkilötyövuoden karsimista vuoden 2012 loppuun mennessä.

Valtiovarainvaliokunta totesi jo edellisestä selonteosta antamassaan lausunnossa VaVL 31/2001 vp, että rationalisointitoimenpiteistä henkilöstölle aiheutuvat haittavaikutukset on pyrittävä minimoimaan. Henkilöstön työllistäminen ja puolustusvoimien käytöstä poistuvan infrastruktuurin hyödyntäminen on oltava keskeisiä tavoitteita. Työllistäminen edellyttää myös taloudellisia tukitoimenpiteitä esimerkiksi uudelleenkoulutuksen muodossa. Nämä reunaehdot pätevät valiokunnan mielestä myös tulevaisuuden rationalisointitoimenpiteisiin.

Kaavaillut toimenpiteet aiheuttavat henkilöstön keskuudessa epävarmuutta. Tätä voidaan parhaiten poistaa ajoissa tehtävillä ratkaisulla ja avoimella henkilöstöpolitiikalla. Esimerkiksi päätökset puolustusvoimien materiaalilaitoksen rationalisoinnista ja joukko-osastojen lakkauttamisesta tulee tehdä mahdollisimman pian selonteon eduskuntakäsittelyn jälkeen. Irtisanomisia tulee välttää sijoittamalla henkilöstöä uudelleen lakkautettavista organisaatioista ja tehtävistä muualle puolustusvoimiin. Vaihtoehtoisesti saattaa tulla kyseeseen palkkaaminen toisen työnantajan palvelukseen, mitä voidaan helpottaa edellisten selontekojen mukaisilla tukitoimenpiteillä. Näihin tukitoimenpiteisiin on varattava rahoitus jo hyvissä ajoin ennen niiden toteuttamista.

On myös huomattava, että toimintayksiköiden lakkauttamiset ja siirrot aiheuttavat ylimääräisiä kustannuksia puolustusvoimien henkilöstölle. Nykyiset muutto- ja erilläänasumiskorvaukset kattavat vain osan siirtojen todellisista kustannuksista. Lisäksi saadun tiedon mukaan myös näihin korvauksiin kohdistuva verotuskäytäntö on varsin erilainen eri paikkakunnilla.

Jalkaväkimiinat

Puolustushallinnon menokehykseen on selonteon mukaan tarkoitus osoittaa vuosina 2009—2016 jalkaväkimiinat korvaavien järjestelmien hankintoja varten yhteensä 200 miljoonaa euroa lisärahoituksena, mikä otetaan huomioon arvioitaessa vuoden 2016 jälkeistä rahoitustarvetta. Saadun selvityksen mukaan tämä lisämääräraha jakaantuu tasaisesti vuosille 2009—2015. Lisärahoituksen suunnittelu otetaan huomioon puolustusvoimien toiminta- ja taloussuunnitelmas-
sa vuosille 2006—2009.

Lisäksi miinojen korvaamiseen on suunniteltu käytettäväksi 100 miljoonaa euroa lähinnä puolustusvoimien iskukykyyn kehittämiseen suunniteltua rahoituskehystä. Iskukykyyn hankkeiden varsinainen suunnittelu toteutetaan puolustusvoimien pitkän aikavälin suunnitelman 2009—2020 laatimisen yhteydessä. Tälle PTS-

jaksolle (2009—2020) on iskukykyyn suunniteltu käytettäväksi yhteensä 600 miljoonaa euroa.

Edellä todetut menolisäykset perustuvat puolustusministeriön jalkaväkimiinaselvitystyöryhmän loppuraporttiin, johon on erikseen kirjattu puolustushallinnon edustajien ja ulkoasiainhallinnon edustajien kannat. Väli raportissaan samainen työryhmä totesi jalkaväkimiinoista luopumisella menetettävän suorituskyvyn korvaamisen maksavan noin 184—597,5 miljoonaa euroa. Loppuraportissa selvitystyöryhmän puolustushallintoa edustavat jäsenet esittivät kantanaan, että kokonaiskustannusvaikutukset olisivat 311 miljoonaa euroa. Tähän sisältyi 107 miljoonaa euroa valmiusyhtymien lisävarustamiseksi. Ulkoasiainministeriön edustajien näkemyksen mukaan valmiusyhtymien lisävarustamista ei olisi tullut käsitellä tässä yhteydessä ja kustannustaso olisi siten 200 miljoonaa euroa.

Valiokunta toteaa, että kustannukset jalkaväkimiinojen korvaamisesta ovat korkeat siihen nähden, että kyse on vielä käyttökelpoisten, toimivien järjestelmien korvaamisesta uusilla. Nämä kustannukset eivät saa rasittaa puolustusvoimien määrärahakehystä edellä todettua enempää, ja niitä koskevat tarkennetut arviot on annettava aikanaan ajoissa eduskunnalle lopullisen päätöksenteon pohjaksi.

Muuta

Kansainvälinen toiminta

Selonteon mukaan Suomen kansainvälistä kriisinhallintakykyä kehitetään ottamalla huomioon EU:n joukkotarpeet, Naton rauhankumppanuuden suunnittelu- ja arviointiprosessin asettamat suoritevaatimukset sekä pohjoismaisen kriisinhallintayhteistyö. Maavoimien mahdollisuuksia osallistua kansainvälisiin kriisinhallintatehtäviin parannetaan ja merivoimien osallistumista lisätään. Suomen ilmavoimille luodaan valmius osallistua vuodesta 2008 alkaen erillisellä päätöksellä kansainvälisiin operaatioihin osana monikansallista lento-osastoa. Tämä edellyttää muun muassa ilmatankkauskyvyn luomista.

Suomen panos kansainväliseen toimintaan on noussut noin 100 miljoonaan euroon vuodessa, mikä on EU:n kärkitasoa asukaslukuun suhteutettuna. Tarkoituksena on säilyttää tämä osallistuminen myös jatkossa tällä tasolla, mikä tarkoittaa keskimäärin noin 1 000 henkeä vuositasolla. Valtiovarainvaliokunta katsoo, ettei tätä panosta ole enää mahdollista merkittävästi nostaa ilman, että sillä heikennetään kansallista puolustuskykyä, vaikka kansainvälisistä tehtävistä onkin hyötyä myös kansalliselle puolustukselle.

Suomi on aikeissa osallistua myös EU:n taisteluosastoihin, mistä aiheutuvista lisäkustannuksista valtiovarainvaliokunta on pyytänyt erillisen selvityksen puolustusministeriöltä. Lisäkustannuslaskelmien laskentaperusteena on käytetty noin 200 henkilön panosta ruotsalais-suomalaiseen ja noin 130 henkilön panosta saksalais-hollantilais-suomalaiseen taisteluosastoon. Loppulinen henkilömäärä ja lisäkustannukset tarkentuvat saadun selvityksen mukaan vasta myöhemmin yksityiskohtaisempien valmistelujen edetessä ja taisteluosaston suorituskykyvaatimusten tarkentuessa.

Suomen taisteluosasto-osallistumisen mahdollistavien joukkojen kehittäminen toteutetaan pääsääntöisesti puolustusvoimien pitkän aikavälin suunnitelman ja sen kehittämisohjelmien puitteissa. Myös henkilöstön palkkamenot kuuden kuukauden koulutusjakson sekä kuuden kuukauden valmiusjakson osalta (yhteensä noin 11,2 miljoonaa euroa vuoden 2008 puoliväliin mennessä) on jo otettu huomioon nykyisissä kehyksissä. Lisäkustannuksia aiheutuu lähinnä joukoille varatun materiaalin täydentämisestä vastaamaan muuttuneita olosuhteita (4,4 miljoonaa euroa), joukkojen kouluttamisesta ja harjoittamisesta taisteluosastokonseptin vaatimusten mukaisesti ja valmiusjaksoista (8,5 miljoonaa euroa) sekä mahdollisista operaatioista (12,5 miljoonaa euroa). Myös osa näistä vuoden 2008 puoliväliin mennessä tarvittavista lisäkustannuksista on tarkoitus rahoittaa olemassa olevista kehyksistä.

Valiokunta toteaa, että tällä hetkellä ulkoasiainministeriö ja puolustusministeriö ovat

budjetoineet sotilaalliseen kriisinhallintaan ja rauhanturvaamistoimintaan vuosille 2006—2008 huomattavasti alle 100 miljoonaa euroa vuositasolla. Alibudjetointi vuonna 2006 on runsaat 13 miljoonaa euroa ja vuosina 2007 ja 2008 molempina vuosina noin 25 miljoonaa euroa. Nyt suunnitellut määrärahat eivät tule riittämään käynnissä olevien operaatioiden toteuttamiseen eikä osallistumiseen uusiin operaatioihin. Siten ne eivät riitä myöskään EU:n taisteluosastojen aiheuttamiin lisäkustannuksiin.

Arvonlisäveromenot

Valtiovarainvaliokunta kiinnitti kuluva vaalikauden kehyksiä koskevassa mietinnössään VaVM 9/2003 vp huomiota siihen, että hallinnonalojen arvonlisäveromenot on sisällytetty kehyksiin ja menosäännön piiriin. Esimerkiksi puolustusministeriön hallinnonalalla tämä saattaa aiheuttaa ongelmia. Arvonlisäveromenojen sisältyminen menosääntöön muuttaa päätöksentekoperusteita oleellisesti, kun oman työn hinta on arvonlisäveroton, mutta ulkopuolelta ostettujen palvelujen hintaan lisätään arvonlisäveron osuus. Oma työtä ja henkilöstöä on käytettävä aina, kun se on mahdollista. Käytännössä arvonlisäveromenojen budjetointitapa johtaa kuitenkin siihen, että omaa työtä joudutaan suosimaan palvelujen ostamisen sijasta sellaisissakin tapauksissa, joissa ostopalvelut olisivat taloudellisesti perusteltuja.

Alv-ongelma tulee ajankohtaiseksi viimeistään siinä vaiheessa, kun edellä todetuista kumppanuushankkeista aletaan tehdä päätöksiä. Lähtökohtana tulee valiokunnan mielestä olla, että alv-menot katetaan vuosittaisissa talousarvioissa täysimääräisinä.

Kustannusten tarkentuminen

Viitaten puutteelliseen informaatioonsa sotilaallisen puolustuksen voimavaroista ja kustannuseristä selonteon kattamana ajanjaksona valtiovarainvaliokunta edellyttää, että se saa käyttöönsä näitä koskevat tarkennetut arviot kehysmenettelyn ja vuotuisten talousarvioiden yhteydessä.

Lausunto

Lausuntonaan valtiovarainvaliokunta ehdottaa,

että puolustusvaliokunta ottaa huomioon, mitä tässä lausunnossa on esitetty.

Helsingissä 26 päivänä marraskuuta 2004

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Olavi Ala-Nissilä /kesk	Matti Saarinen /sd
vpj.	Matti Ahde /sd	Anni Sinnemäki /vihr (osittain)
jäs.	Christina Gestrin /r (osittain)	Kari Uotila /vas
	Kyösti Karjula /kesk	Jukka Vihriälä /kesk
	Jari Koskinen /kok	vjäs. Eva Biaudet /r (osittain)
	Pekka Kuosmanen /kok	Arto Bryggare /sd (osittain)
	Reijo Laitinen /sd	Esko Kiviranta /kesk
	Maija-Liisa Lindqvist /kesk	Mikko Kuoppa /vas
	Mika Lintilä /kesk	Olli Nepponen /kok
	Pekka Nousiainen /kesk	Tuija Nurmi /kok
	Pirkko Peltomo /sd	Sari Sarkomaa /kok.
	Virpa Puisto /sd (osittain)	

Valiokunnan sihteerinä jaostokäsittelyssä on toiminut

valiokuntaneuvos Alpo Rivinoja.

ERIÄVÄ MIELIPIDE 1

Perustelut

Hallituksen turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon mukaan Suomi valmistautuu osallistumaan kehitteillä oleviin EU:n taistelujoukkoihin sekä myötävaikuttaa aktiivisesti unionin sotilaallista toimintakykyä edistävän pysyvän rakenteellisen yhteistyön muotoutumiseen. Ne rationalisointitoimenpiteet, joita valiokunnan lausunnossa käsitellään, on nähtävä tätä taustaa vasten. Osallistuminen EU:n taistelujoukkoihin ja ns. rakenneyhteistyöhön vaatii aikaisempaa kalliimpien asejärjestelmien kehittämistä ja hankkimista. Jotta nämä lisämenot mahtuisivat suunniteltuun budjettikehykseen, joukko-osastoja lakkautetaan ja toteutetaan muita rationalisointitoimia, jotka vähentävät puolustusvoimien henkilökuntaa ja heikentävät henkilökunnan työehtoja.

Selonteossa mainitaan eräitä hankkeita, jotka liittyvät välittömästi EU:n taistelujoukkoihin. Hornet-hävittäjät aiotaan muuttaa sellaisiksi, että ne voidaan tankata ilmassa. Joukkojen ja varusteiden kuljetukseen sopivien raskaiden kuljetuskoneiden hankkimista suunnitellaan kauko-operaatioihin ja ennen niiden hankkimista tehdään sopimuksia sellaisten kuljetuskoneiden vuokraamisesta. Merivoimien erikoisoperaatiojoukkojen perustaminen, viestiyhteysjärjestelmien kehittäminen, lentotoimintaa tukevan henkilöstön varaaminen ym. lisäävät kustannuksia. Ilmasta maahan -toiminnan mahdollistavien täsmäaseiden hankkiminen Hornet-hävittäjiin on myös uusi varusteluhanke, jota eduskunnan ei pitäisi mielestämme hyväksyä.

EU:n taistelujoukkoihin ja niiden operaatioihin osallistuminen sisältää Suomelle suuria riskejä ja voi johtaa siihen, että suomalaiset sotilaat joutuvat taistelemaan ilman YK-mandattia sellaisten intressien puolesta, jotka eivät liity Suomen puolustamiseen. Sitoutuminen taistelujoukkojen perustamiseen aiheuttaa myös merkittäviä kustannuksia Suomen valtiontaloudelle.

On arvioitu, että osallistuminen taistelujoukkoihin aiheuttaa 7,6 miljoonan euron kustannukset jo vuonna 2006 ja 11,5 miljoonan euron kustannukset vuonna 2007. Näistä syistä taistelujoukkoihin ei pidä mielestämme osallistua.

Suunniteltu rationalisointi merkitsee muun muassa neljän joukko-osaston lakkauttamista vuoteen 2012 mennessä sekä useiden varikkojen ja varastoalueiden sulkemista. Se merkitsee työpaikkojen menetyksiä useilla paikkakunnilla. Selonteossa ei mainita niitä varuskuntia, jotka aiotaan lakkauttaa vuoteen 2012 mennessä, eikä muita lakkautettavia yksiköitä. Mielestämme tämä asia olisi pitänyt selvittää eduskunnalle tässä vaiheessa. Emme hyväksy tätä aluepuolustusta heikentävää suunnitelmaa.

Selonteon mukaan Rajavartiolaitoksen varusmieskoulutus keskitetään kahteen koulutuskeskukseen, kun nykyisin varusmieskoulutusta on neljässä yksikössä. Tämä johtaa työpaikkojen menetyksiin Itä- ja Pohjois-Suomessa, mitä emme voi hyväksyä.

Säästöjä aiotaan saavuttaa myös "kumppanuushankkeilla", jotka käytännössä merkitsevät puolustusvoimien toimintojen ulkoistamista vaate- ja ruokahuollossa ym. Tämäkin merkitsee työpaikkojen menetyksiä ja henkilökunnan aseman heikentämistä.

Maanpuolustuksen tulee olla selvästi julkisen vallan vastuulla ja demokraattisessa valvonnassa. Ns. vapaaehtoisten maakuntajoukkojen perustaminen voi sotia tätä periaatetta vastaan, eikä sitä tulisi tässä vaiheessa hyväksyä.

Mielipide

Edellä sanotun perusteella katsomme,

että valiokunnan olisi tullut todeta, ettei se hyväksy Suomen osallistumista EU:n nopean toiminnan joukkoihin eikä myöskään rationalisointihankkeita, jotka vähentävät työpaikkoja ja heikentä-

*vät puolustusvoimien henkilökunnan
asemaa.*

Helsingissä 26 päivänä marraskuuta 2004

Kari Uotila /vas
Mikko Kuoppa /vas

ERIÄVÄ MIELIPIDE 2

Perustelut

Paavo Lipposen II hallituksessa tehtiin linjaus, että Suomi voisi liittyä Ottawan sopimukseen vuonna 2006 ja hävittää varastossa olevat jalkaväkimiinat vuoteen 2010 mennessä. Tämän aikataulun hyväksyminen on mahdollista turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon käsitteilyn yhteydessä.

Suomen pitäytyminen Ottawan sopimuksen ulkopuolella niin pitkään kuin hallitus esittää heikentää maamme asemaa uskottavana neuvottelijana aseistariisunta-asioissa. Vaikka Suomen jalkaväkimiinat on suunniteltu otettaviksi käyttöön vain sotatilanteessa, on Suomen miinapäätöksillä suuri periaatteellinen merkitys etenkin kansainvälisissä yhteyksissä.

Jääminen jatkossakin Ottawan sopimuksen — yhden EU:ssakin keskeisen järjestelyn — ulkopuolelle vaikuttaisi Suomen yleiseen profiliin monenkeskisen asevalvonnan puoltajana. Suomen toiminnalla esimerkiksi pienaseiden alalla ei tällaisessa tapauksessa olisi enää samaa uskottavuutta kuin niillä valtioilla, jotka sitoutuvat myös sellaisiin kansainvälisiin rajoituksiin, jotka merkitsevät luopumista omassa hallussa olevista aseista.

Valiokunnan enemmistö toteaa lausunnossaan, että miinojen korvaamisen ei tulisi rasittaa

puolustusministeriön kehystä. Kehystä vuosille 2009—2016 ei tällä hetkellä luonnollisesti ole olemassa, mutta on selvää, että miinojen korvaaminen hallituksen esittämällä aikataululla ei voi vaatia mitään erityisiä korotuksia puolustusvoimien kehykseen, vaan sen tulisi tapahtua puolustusvoimien kehysten puitteissa. Ottawan sopimus ja tarve luopua miinoista ovat osa puolustusvoimien normaalia toimintaympäristöä, ja tämän tapaisiin muutoksiin olisi pitänyt jo varautua normaalin budjettisuunnittelun puitteissa.

Mielipide

Edellä olevan perusteella katson,

että valiokunnan lausuntoon olisi tullut sisältyä seuraava kappale:

"Valiokunta korostaa, että jalkaväkimiinat eivät ole pelkästään puolustuspoliittinen vaan myös ulkopoliittinen kysymys, joka vaikuttaa Suomen uskottavuuteen aseidenriisunnassa. Valiokunta katsoo, että puolustusvaliokunnan pitäisi esittää hyväksyttäväksi hallituksen esitystä nopeampi aikataulu jalkaväkimiinoista luopumiseksi."

Helsingissä 26 päivänä marraskuuta 2004

Anni Sinnemäki /vihr